

Jan Bruun Jensen

Verdensordenens umulighed

Mytens utilstedelighed i Peter Seebergs forfatterskab

For Peter Seeberg var det en udtalt bestræbelse at komme så langt væk fra myten som muligt. Myten var for ham indbegrebet af de sproglige former, der spilder den halve verden på gulvet, mens de lyver om resten, og fra romanen *Hyrder* (1970) og hen gennem resten af forfatterskabet over han en sprog- og videnskritik, der viser hans nære slægtskab med Nietzsche, Wittgenstein og Derrida, men som også rummer hele Bachtins forsonende overgivenhed.

De er alle dele af den bevægelse, som med videnskaben og kristendommen som hovedmodstandere spørger til hele grundlaget for vores viden om væren, til vores sprogs rette ordning af verden. De hævder vores logikkers manglende alibi, deres egentlige grundløshed over for værens faktiske ubegribelighed som sig selv, som kaotisk flydende og evigt foranderlig. Med dem vier Seeberg sit litterære liv til dét, som – med et lån fra Lyotard – kan betegnes som ‘delegitimeringsprocessen’.¹

Seeberg skitserer problematikken i et interview med Iben Holk, men hans bemærkninger er ikke kun rettet mod hans egen digtning. De rummer samtidig kritikken af hele vores viden om væren, af videnskaben – og herunder naturligvis litteraturvidenskaben:

»Hvis man skal tage myte som, skal vi kalde det en form for formende tankegange på godt og ondt, som ligger bag ved folks fortolkninger af det liv, som vi lever, så tror jeg, at der er fantastisk mange myter. Jeg tror også, at der i videnskaben ligger en hel del myter, fordi der er jo ingen, der kan nå frem til den rene vare, der er jo ingen, der kan vaske deres

1. Jean-François Lyotard: *Viden og det postmoderne samfund*, Århus 1996, pp. 74-81.

egne tankegange så rene, at der ikke også i selv det mest gennemvaskede teoretiske grundlag ligger en eller anden myte. Men for mit eget vedkommende så mener jeg, at man skal prøve på at komme så langt væk fra myten som muligt.²

Samtidigt er det dog tydeligt, at den foreliggende Seeberg-reception selv har været hjemsøgt af fantastisk mange myter – ikke mindst af myten om ‘myten’, men også af myten om forfatteren, der nok lagde ud i en modernistisk-absurdistisk løjerlighed, men som siden udviklede sig til en gemytlighedens og lokalkolorittens skæmtende skriveretrold.

Det var jo i mange år *Fugls føde* (1957), der sammen med *Eftersøgningens* (1962) noveller fik lov at stå som forfatterskabets fremmeste udtryk med deres manifeste, absurdistiske tilkendegivelser. Og selv om der findes temaer i *Eftersøgningen* – eksempelvis i novellen »Patienten« – som tydeligt peger videre frem mod det sene forfatterskabs mere komplette og komplekse filosofiske forståelse, så har kritikken alligevel været tilbøjelig til at blive stående ved den lidt platte absurdisme, en absurdisme som alt for let har kunnet lade sig afskrive netop som modernismens forældede problematikker.

Nok findes der ikke den læsning, som ikke samtidig tager Seebergs hyppige henvisninger til Nietzsche i ed, og i den forstand viderebringes kritikken, men man har i Seeberg-receptionen alligevel vist sig modvillig mod at udbrede teksternes kritiske potentiale i dets fuldstændighed og med dets endeløse fordringers – for receptionen selv – bitre konsekvenser.

Det har ført til, at Seebergs værker – berøvet for dette kritiske potentiale – har været det alt for lette offer for anlæggelsen af et hvilket som helst kritisk perspektiv og alt for ofte har måttet se sig reduceret til letlæste kuriøsiteter om hverdagslivets små tilskikkelser. Seeberg har selv måttet se sig reduceret til netop en gemytlighedens og harmløshedens forfatter.

Naturligvis kan vi ikke se bort fra, at Seebergs egne hyppige henvisninger til sine væsentligste inspirationskilder – til Nietzsche og Wittgenstein – i et antal af interviews og artikler har ladet kritikken tro, at der her ikke var mere at hente, at alt var sagt, og at man derfor kun behøvede at nævne navnene, for at hele forfatterskabets filosofiske og litterære kontekst således var klarlagt. Problemet er dog, at denne reduktion samtidig har afskåret receptionen fra at behandle forfatterskabet i hele dets kompleksitet og således at beskæftige sig med alle dets videre filosofisk-kritiske implikationer.

2. Iben Holk: »Myte og hjemstavn«, in *Jyllands-Posten*, 7.6.1985.

Der findes jo et utal af læsninger af enkelte værker, af enkelte noveller eller romaner, og mange af dem må naturligvis siges at være glimrende læsninger på deres egne betingelser,³ men samtidig gør de sig også alle skyldige i denne reduktion ved at lukke diskussionen efter påpegelsen af inspirationen fra Nietzsche.

Her skal kun nævnes – ikke de bedste, men de mest omfangsrige, både hvad angår deres eget format og de dele af Seebergs forfatterskab, der behandles. Den tidligste, bredt anlagte læsning er Sigurd Enggaard Poulsens og Kr. Friis-Jensens *Dagen letter i sindet*,⁴ som er fra 1979 og således dækker forfatterskabet til og med romanen *Ved havet*. Men den er ualmindelig diffus i sin blanding af overblik, punktlæsninger og interview og når aldrig ud over konstateringen netop af det absurde og af Seebergs egne fremhævelser i andre sammenhænge.

Den er lige så ualmindelig diffus som Iben Holks *Mytesyn*⁵ (1985), som er en antologi af læsninger og rækker frem til og med tekstsamlingen *Om fjorten dage*. Heller ikke den formår – naturligt nok – at behandle netop kontinuiteten, endsige at komme videre end konstateringen af dét, der allerede er almindeligheder i Seeberg-receptionen. Til gengæld lægger Mytesyn – alene med sin titel – grundlaget for dét, der skal blive alle tiders fejllæsning i forfatterskabet.

Marianne Juhl præsterer i *Peter Seeberg*⁶ (1999) dét, der så vidt er den mest forpligtede læsning, bare ikke af forfatterskabet, men af et svævende begreb om en særligt Seebergsk ånd, som hun lader opstå i sammenkønnin-gen af spredte udtalelser, dagbogsnotater, breve og naturligvis egne læsninger i selve det skønlitterære forfatterskab, men samtidig lades store dele af dette uberørt, Juhl udelader konsekvent dramatikken og beskæftiger sig i øvrigt ikke med formspørgsmål.

Problemet sættes for så vidt på spidsen i det hidtil sidste bud på en samlet forståelse af Seebergs værker: I Peter Vejrum's *Som et firben i solen*⁷ (2000) læses forfatterskabet konsekvent i lyset af påstanden om, at Seeberg i en enkelt sætning i sin kronik om Nietzsche formulerede dét, der siden skulle vise sig som hele forfatterskabets 'sandhed'.⁸ Vejrum har måske ret,

3. De beskæftiger sig jo netop med begrænsede dele af forfatterskabet, men her skal alligevel fremhæves Bjarne Sandstrøms »Vejen mod havet. Bevidstheden som problem i Peter Seebergs forfatterskab« in *Kritik* 47, 1979, pp. 39-64; Thomas Bredsdorffs »Peter Seeberg« in *Sære fortællere*, Kbh. 1968, pp. 69-88 og Erik Skyum-Nielsens »Hinsides realismen« in *Luftskibet* 3, 1982, pp. 12-29.

4. Sigurd Enggaard Poulsen og Kr. Friis-Jensen: *Dagen letter i sindet*, Herning 1979.

5. Iben Holk (red.): *Mytesyn*, Viborg 1985.

6. Marianne Juhl: *Peter Seeberg*, Kbh. 1999.

7. Peter Vejrum: *Som et firben i solen*, Odense 2000.

8. Op.cit., p. 8.

men samtidig foretager han naturligvis en reduktion, som giver alle de andre reduktionister solidt baghjul.

Vejrum nævner Wittgenstein med lige præcis ét ord, *Mytesyns* forfattere gør det ikke meget bedre, og hos Poulsen og Friis-Jensen og siden hos Juhl er de få henvisninger ligefrem fejlagtige – de henviser til sidetal i stedet for paragrafer – og selvom seriositeten i deres læsninger ikke alene afhænger af, om de faktisk har haft Wittgensteins filosofiske værker i hånden, så er dette forhold symptomatisk for hele receptionens lemfældige omgang med denne for det senere forfatterskab helt centrale reference. Den læsning, der giver inspirationen fra Wittgenstein et seriøst ord med på vejen, findes ganske enkelt ikke, hvilket samtidig lukker for en videre forståelse i denne retning.

Anledningen til en sådan fejltagelse kan ligge i flere forhold; som sagt kan Seebergs egne henvisninger til Wittgenstein have foranlediget den opfattelse, at der ikke er mere at sige om den sag, for det andet kan teksternes umiddelbare lettilgængelighed have foranlediget den opfattelse, at der heri ikke ligger andet end denne umiddelbarhed, men miseren hidrører måske i højere grad fra det svært tilgængelige i Wittgensteins form.

Uanset hvad grunden er, har denne beskæring af de filosofiske implikationer virket til at lukke diskussionen. Den har nægtet Seeberg-receptionen den filosofiske overbygning, som skulle virke til at fiksere forfatterskabet i en egentlig filosofi- og litteraturhistorisk kontekst og til på samme tid at åbne for værkernes enestående sprog- og videnskritiske potentiale.

Ved denne mangel på litteraturkritisk omsorg er Seebergs forfatterskab i stedet blevet udleveret til den almindelige forløjetheds geskæftige fortalere, til netop mytens ydmyghedsideologiske prædikanter. Men det havde ikke behøvet at være sådan, og der er som sagt ikke noget, der er mere fjernt fra værkernes antimytiske og antimetafysiske bestræbelser.

Den filosofiske kontekst

Hos Bachtin defineres myten som en »absolut forening mellem sproget og den ideologiske mening,«⁹ han bestemmer myten som *det sted*, hvor den ideologiske og metafysiske tanke viser sig i sproget, og i den forstand må man forestille sig, at der omkring dette sted ligger andre steder – *fristeder* om man vil – hvor alt det, som ikke er ideologi og metafysik, tillades at vise sig. Bachtin skelner således mellem de ideologiske og metafysiske myter som magtens »autoritative diskurser«¹⁰ og alt dette som ligger *indimellem og*

9. Michail M. Bachtin: »Discourse in the Novel«, in *The Dialogic Imagination*, Austin 1998, p.369.

udenom, de steder hvor det øjeblikkelige, tilfældige og individuelle gives plads.

Der sker en tydelig radikalisering af denne tanke hos Derrida, han er i grunden på linje med Bachtin i forestillingen om mytens løgnagtighed om verden – inficeret som den er af ideologisk ordnende mening – men han mener ikke at den ideologiske og metafysiske mening lader sig begrænse til myten alene. Den sætter sig ligeligt igennem overalt i vores sprog:

»Der gives ingen måde hvorpå man kan komme uden om metafysikkens begreber når det gælder om at bringe samme metafysik til at vakle; vi besidder intet sprog – ingen syntaks og intet ordforråd – som er fremmed for denne historie; vi kan ikke udtale en eneste nedbrydende sætning som ikke allerede har måttet lade sig glide ned i den form, den logik og den procedure, der er impliceret af selve det den vil anfægte.«¹¹

Vor kulturs ideologi og metafysik sætter sig overalt i sproget igennem som en logo- og etnocentrisme, i den forstand viser myten sit dødemandsansigt såvel i sætningens logik som i det enkelte begreb, og det er et forhold, som Seeberg er helt på det rene med, når han ser, at »der er jo ingen, der kan vaske deres egne tankegange så rene, at der ikke også i selv det mest gennemvaskede teoretiske grundlag ligger en eller anden myte«.

At Seeberg i øvrigt ikke bare var bekendt med selve det Nietzscheanske grundlag for Derridas forestillinger, men også eksplicit tilsluttede sig det, står tydeligt at læse i hans kronik om Nietzsche.¹² Men han skrev også magisterspeciale om Nietzsche, og han skrev selv det begejstrede forord til sit eget udvalg af Nietzsche-aforismer, hvoraf én af dem lyder:

»*Kun som skabende*. – Det har kostet mig den allerstørste Anstrengelse, og det koster mig stadigvæk stor Anstrengelse at indse, at det har usigeligt meget mere at betyde, hvad Tingene kaldes, end hvad de er. Rygtet, Navnet og Anseelsen, en Tings Betydning og normale Maal og Vægt, der for det meste oprindeligt er en Fejltagelse og en Vilkaarlighed, som man har kastet over Tingen som en Klædning, var den end fremmed for Tingens Væsen, ja fremmed selv for dens Overflade, – Rygtet, Navnet og Anseelsen har efterhaanden boret sig ind i Tingen, er vokset sammen med den og er blevet selve dens Krop, fordi Troen paa Navnet er vokset fra Slægt til Slægt; – det, der til at begynde med kun synes paaklistret,

10. Op.cit., pp. 342 ff.

11. Jacques Derrida: »Struktur, tegn og spil i humanvidenskabernes diskurs«, in *Semiotik* 12/86, p. 52.

12. Peter Seeberg: »Nietzsche – et dobbeltportræt«, in *Nationaltidende*, 24.08.1950.

bliver næsten altid Væsen og virker som Væsen! Hvor vilde han ikke være en stor Nar, som derefter mente, at det er tilstrækkeligt at henvise til denne Illusionens Formaaen og Tilbøjelighed for at tilintetgøre den Verden, som gælder for væsentlig, den saakaldte »Virkelighed«! Kun som skabende kan vi tilintetgøre! – Men lad os heller ikke glemme, at om man paa lang Sigt vil skabe nye »Ting«, er det tilstrækkeligt at skabe nye Navne, nye Værdier og Sandsynligheder.¹³

Naturligvis skal man være varsom med at overlade det til andre end forfatteren selv at formulere en mulig programmerklæring, men jeg vil alligevel ikke tøve med at kalde Nietzsches ord for i hvert fald stærkt retningsvisende for Seeberg gennem hele hans senere forfatterskab. Der ligger heri samme forkastelse af myterne som velhængte usandheder, der ligger samme 'afsløring' af det meningsløse, tilfældige og uordentlige ved tingene, som de »fra Slægt til Slægt« nedarvede ideologier og metafysikker ellers har virket til at tilsløre.

Og der ligger ikke mindst en ligefrem udpegelse af en mulig metode til omvurderingen af hele den verden, som har måttet se sig enten tildækket eller udgrænset. Nok viser Seeberg sig ikke senere så forfængelig at tro, at det for alvor er muligt at »skabe nye Navne, nye Værdier og Sandsynligheder«, men idet han lægger sig efter Derridas dekonstruktivistiske metode, formår han først at afmontere begreberne – som var søgt patenteret af metafysikken – for herefter at indgive dem nyt liv og ny mening i en moderne verden.

Vi har samtidig Seebergs ord for, at han følte sig oprigtigt presset af det i bred forstand metafysisk inficerede, mytiske sprog, som han i en tidlig kronik gør den forrige generation, fyrrer-forfatterne, til eksponent for. Han gør sig i modsætning hertil til fortaler for sin egen generation med al dens »usikkerhed og deraf følgende skepsis overfor det, som ikke er prøvet i det allernærmeste«:

»Hvad der smager af profeti, har ikke mere store chancer. Intet kan ligesom ængste og ophidse. [...] Mens den tidligere generation tilsyneladende blev mere og mere sikker i sin sag, jo længere den dristede sig ud i det apokalyptiske, opstaa hos den nuværende en frysende fornemmelse af uvederhæftighed, naar den vover sig ud over det autentiske, ja, dokumentariske. For den er livet ikke et svulmende poetisk begreb, dramatisk sat i relief af døden efter Kingos bedste mønster, men en vandring gen-

13. Friedrich Nietzsche: *Visdom. Aforismer*, (Oversat, udvalgt og med forord af Peter Seeberg) Kbh. 1946, p. 22.

nem og en tilstrømning af erfaringer. Erfaringer, som maaske bliver til skæbne, til samvittighed, til smag.«¹⁴

Hvad, der yderligere kan have ansporet Seeberg i forsøget på at gøre op med det apokalyptiske, uvederhæftigheden og de svulmende poetiske begreber, er hans egen opvækst i et moderat Indremissionsk miljø. Det er klart, at de kristen-religiøse forestillingers strenge tugtelse af menneskets dennesidige væren og deres tilsvarende højspændte lovprisning af det hinsidiges evige sandhed har vist sig umulige at forene med dét, som Seeberg fandt hos Nietzsche, og der er da heller ingen tvivl om, at han ikke bare udtalte et stort og rungende Ja – sammen med Nietzsche – til den dennesidige, beskidte og uordentlige væren, men han erklærede også det mytiske sprogs emsige bestemmelse af hans egen verden for sin fremmeste modstander.

Det er denne antifilosofiske, antipolitiske og antimetafysiske længsel, som Seeberg endeligt udfries af gennem Wittgenstein, da han efter at have afleveret manuskriptet til *Fugls føde* til forlæggeren i marts 1956 endelig får et uddrag af Wittgensteins *Filosofiske undersøgelser* mellem hænderne.

Seeberg finder, at Nietzsches forestilling om skabelsen af de nye navne bliver overflødig med Wittgenstein-undersøgelsernes påpegning af, at der i vores dagligdags anvendelse af sproget allerede gives mulighed for vores i bred forstand ufilosofiske omgang med tingene. Heri hævder Wittgenstein ikke, at der eksisterer et sprog, som på en anden måde kan begribe selve tingenes væsen, men blot at der eksisterer en mangfoldighed af regelsystemer for anvendelsen af sproget, en mangfoldighed af sprogspil, hvori det givne navn opnår sin forklaring, og at en ufilosofisk forklaring således er mulig ved anvendelsen af navnet i et sprogspil, som i sig selv er af en ufilosofisk karakter.¹⁵

Seeberg bemærker selv i sit forord til en senere udgave af *Filosofiske undersøgelser*, at Wittgensteins beskrivelse »i stedet for at åbne for nye dyb bredte sig ud i en overalt nærværende horisontalitet«.¹⁶ Seeberg finder, at Wittgenstein – i stedet for at arbejde sig længere ind i de filosofiske og metafysiske illusioner og inde fra afsløre netop det illusoriske – tværtimod blotlægger vores sædvanlige ståsted, vores udgangspunkt i sproget som et udgangspunkt i ufilosofisk område. Eller rettere; Wittgenstein blotlægger vores udgangspunkt som en udgangspunktløshed, altid og hele tiden er der

14. Peter Seeberg: »Den tavse generation«, in *Information*, 19.09.1955.

15. Jf. Peter Seeberg: »Wittgenstein«, in *Information*, 31.03.1959. Her citeres Wittgenstein i Seebergs egen oversættelse for, at »den egentlige opdagelse er den, som sætter mig i stand til at afbryde filosoferingen, naar jeg vil.« Heri afviger Seeberg ikke væsentligt fra ordlyden i § 133 i den senere udgave af *Filosofiske undersøgelser* (se note 16).

16. Ludwig Wittgenstein: *Filosofiske undersøgelser*, Viborg 1995, p. 8.

denne mangfoldighed af sprogpil til vores rådighed, og det er ikke til alle tider metafysikken og filosofien, der gennem sproget bestemmer vores blik på tingene.

Om dette møde med Wittgenstein bemærker Seeberg selv, at »der fik jeg omsider også hold på nihilismen, fik det fuldstændig afrundet for mit eget vedkommende, så jeg kunne rejse mig og gå min vej igen.«¹⁷ Hermed udfries han af sin stadige kamp mod filosofiens og metafysikkens sproglige omklaring, og han føler at han kan gå sin vej som en fri og moderne – og fuldvoksent modernistisk forfatter.

Mytternes status

Som det indledningsvist blev bemærket, kan der for denne betragtning sættes en blød cæsur mellem *Eftersøgningens* noveller og romanen *Hyrder*. Først med *Hyrder* påbegyndes for alvor hele det sene forfatterskabs omstændelige arbejde med tilegnelsen af den verden, som de traditionelle, filosofiske og metafysiske forestillinger gennem sproget har taget patent på. Her begynder åbningen af sproget for verden som sig selv og før alle de sproglige forklaringer, som har udgrænset, løjet om eller i bedste fald ladet det ligge, som var for beskidt, for uordentligt eller blot for anderledes til at finde plads i deres ideale ordninger. Det er en åbning netop for mangfoldigheden og for vores faktiske uvished om væren.

At det er med læsningen af Wittgenstein og siden med affatningen af *Eftersøgningen*, at Seeberg eksplicit får »hold på nihilismen«, er dog tydeligt nok. I novellerne konfronterer han de vedtagne logikker med de mest absurde udviklinger, eksempelvis i novellen »Hjulet«, hvor Djab i den meningsfulde sorg over tabet af sin kone ganske meningsløst kaster sin kærlighed på et hjul. Eller i titelnovellen »Eftersøgningen«, hvor Boole og Half leder efter sygeplejersken Daisy Belgrave, men hvor deres eftersøgning ender som en tom gestus, og hvor det for så vidt kun er selve vedligeholdelsen af aktiviteten, som giver mening.

Seeberg synes i novellerne at have lagt sig efter Wittgensteins ord om, at »det, jeg vil lære dig, er: At gå fra en ikke åbenbar meningsløshed til en åbenbar.«¹⁸ Seeberg udfordrer den vedtagne meningsfuldhed, han afskriver den til illusionernes overdrev, idet han viser netop dens grundløshed, vore filosofi-

17. Hanne Marie Svendsen: *Romanens veje. Værkstedssamtaler med danske forfattere*, Kbh. 1966, p.86.

18. Wittgenstein, § 464.

ske og metafysiske logikkers manglende alibi i den verden, som ligger før alle sproglige ordninger.

At der naturligvis også er andet og mere på færde end disse absurditeter, viser sig ikke mindst i »Patienten«, hvor Seeberg i en vis forstand foretager den modsatte bevægelse: Jeg-fortælleren udsættes for en absurd amputering af alle sine forskellige legemsdele, der efterhånden erstattes af proteser – af kunstige lemmer og organer – som billede på de sproglige forestillingers egne *kunstighed* og deres manglende alibi i det naturligt og ved sig selv givne.

Herigennem fremstilles dekonstruktionen af dette, som Bachtin ser som den traditionelle metafysiks centrale topoi, som »det klassiske billede af den afsluttede og fuldstændige krop,«¹⁹ mens fortællingen ender i en tilslutning til Wittgensteins forestilling om sprogets helhed af en mangfoldighed af sprogspil, af tilfældige, omend nødvendigt vedtagne logikker. Når patienten slutteligt udtaler sit »Så lad det være mig«,²⁰ accepterer han ikke bare den i moderniteten tabte selvfølgelighed, men han antager også illusionerne, alle de løgnagtige logikker, som det sprog vi har at gøre godt med trods alt.

Det kan dog ikke understreges kraftigt nok, at patienten netop ikke antager de metafysiske forestillinger og det heraf inficerede sprog som sig selv, han accepterer dem netop som kunstige, som usande, men også som trods alt givne. Vi har ikke andre sprog end den traditionelle filosofi og metafysiks, han siger – med Derrida – at »vi besidder intet sprog – ingen syntaks og intet ordforråd – som er fremmed for denne historie«, og kun gennem dekonstruktionen, ved omstændeligt at demontere sproget fra de oprindeligt meningsgivende sammenhænge skal vi forstå at vise det i dets fundamentale fremmedhed for væren som sig selv for siden at kunne indgive det en anden meningsfuldhed.

Seeberg oplevede selv, at »i afslutningen af 'Patienten' løses jo identitetsproblemet.«²¹ Det må forstås i forlængelse af Wittgensteins metafor for sprogets paradoksale sammenhængskraft, han siger her, at »trådens styrke ligger ikke deri, at en eller anden fiber gennemløber hele dens længde, men deri, at mange fibre griber over i hinanden.«²² At Seeberg anvender metaforen som billede også på det moderne jags paradoksale sammenhængskraft, hvori én metafysisk forestilling ikke gennemløber hele dets længde, men hvori en mangfoldighed af filosofiske og metafysiske forestillinger »griber over i hin-

19. Michail M. Bachtin: *Rabelais and His World*, Bloomington 1984, p. 25.

20. Peter Seeberg: »Patienten«. In *Eftersøgningen*, Viborg 1997, p. 32.

21. Poulsen, p. 60 (se note 4). Man kan i øvrigt jævnføre med Henk van der Liet: *Indfaldsvinkler – en forfattersamtale mellem Peter Seeberg og Poul Vad*, Viborg 1998, p. 83.

22. Wittgenstein, § 67.

anden«, ja det svækker naturligvis ikke metaforen, og man kan med Bachtin udvide den til at gælde hele vores kulturs sammenhængskraft.

Bachtin taler ikke om en konstituerende mangfoldighed af sprogspil, men han anvender i stedet begrebet 'heteroglossia' til beskrivelsen af den nødvendige flerhed af 'stemmer' – logikker – til styrkelsen af den paradoksale identitet:

»Det er nødvendigt, at heteroglossia oversvømmer kulturens forståelse af sig selv og sit sprog, trænger ind til dens kerne, relativiserer ideologiens og litteraturens oprindelige sprog og berøver kulturen sin naive mangel på konflikter.«²³

Om det er Wittgensteins forestilling om sprogets egentlige styrke ved dets utal af anvendelsesmuligheder, om det er Seebergs forestilling om jegets styrke ved flerheden af de ind i hinanden gribende filosofiske og metafysiske logikker, eller om det er Bachtins forestilling om kulturens styrkelse gennem fremmede ideologiers oversvømmelse og relativering af dens løgnagtige konfliktløshed, så er de dog alle udtryk for én og samme tanke, de er alle udtryk for netop mangfoldighedens sandhed.

Men det er en tanke, som først for alvor sætter sig igennem i *Hyrder*, med de fulde konsekvenser for romanens hele form, sprog og tematik. Den er et fuldstændigt uigennemtrængeligt morads af fornemmelser og forestillinger, af kristene, græske og nordiske mytologiske allusioner, filosofiske og literære referencer og af alle interrelationers evige fordoblinger, og hinsides dette står egentligheden som sig selv, utilgængelig, ubegribelig ved nogen enkelt forestilling alene, endsige ved dem alle i sammenhæng.

Netop egentlighedens fravær virker som den strukturerende metafor for hele romanen; hovedpersonen Leo Gray kører ind i et vejtræ allerede i andet kapitel og ligger siden bevidstløs på hospitalet, indtil han endeligt dør uden egentligt at være blevet kontaktpar. For så vidt er han kun nærværende som fravær, han er dén, som de nærmeste – elskerinden Erna, samleversken Viola og veninden Rosa – hele tiden er beskæftigede med, mens han blot ligger hen som bevidstløs krop, som ting, eller som ren form til investeringen af alle de tre kvinders forestillinger.

Det overlades nemlig til de tre kvinder at tegne billedet af Leo Gray, hver især ud fra deres eget perspektiv og ud fra den rolle, som han har spillet for den enkelte. Der fremkommer i den forstand ingen sandheder om ham, der er ingen sandheder, men der er kun mangfoldigheden af forestillinger om dét, som vi aldrig kan begribe som sig selv, men som vi heller aldrig kan lade

23. Bachtin: »Discourse in the Novel«, p. 368 (se note 9).

være med at forsøge at begribe. Det er under ingen omstændigheder romanens intention at få hele komplekset af interrelationer til at danne en stabil skematik, der tillader os endeligt at ordne hverken karaktererne eller de investerede forestillinger i et hierarki for henholdsvis betydningsfuldt og betydningsløst, men den sigter med sin komplekse mangfoldighed mod en faktisk uoverskuelighed og mod meningens uendelighed.

I den forbindelse virker det samtidig betegnende for stort set hele receptionen af *Hyrder*, når Bo Hakon Jørgensen omtaler denne mangfoldighed som »blindspor« i romanen,²⁴ men der er ikke noget, som taler for at de endeløse spor skal betragtes som blindspor. Spor lægges ud, og der antydes mønstre, som viser sig ikke at være dækkende for hele romanen, endsi­ge for en given karakter eller blot for en enkelt relation, men endeløsheden viser, at der ikke findes nogen endelig mening gennem forfølgelsen af disse spor. De er aldrig mere end betydningsfulde antydninger af personernes og relationernes karakter, de er kun dele til en aldrig færdig forståelse.

Et spor, som sædvanligvis spiller en central rolle i receptionen – selv om den jævnfør ovenstående ikke gør det i romanen – er »lignelsen om de betroede talenter«, som Erna vil læse for Leo:

»Hun tog biblen ud af natbordet og bladrede i det knirkende papir, slog op i det gamle testamente under profeterne, kiggede i åbenbaringen, ledte efter salmerne, men fandt i stedet lignelsen om de betroede talenter, som hun læste færdig. Hun ville læse den højt for Leo...«²⁵

For det første er det betegnende, at Erna ligesom ved et tilfælde falder over lignelsen, den logik eller den myte, som hun vil bestemme Leos væsen ved, idet hun vil læse den for ham. For det andet er Leo netop forulykket, idet han er vendt om på sin vej hjem for i stedet at køre tilbage til sin elskerinde og således investere sine »betroede talenter«, og lignelsen nævnes da heller ikke oftere i romanen.²⁶ Og for det tredje ender den med i højere grad at virke beskrivende for samleversken Viola, idet hun frigør sig fra Leos dårlige indflydelse og som den eneste af romanens karakterer undergår en utvetydigt positiv udvikling.

Som sagt er romanen uendeligt kompleks, den anslår med sine evige referencer et utal af temaer, men ét billede korresponderer med dens grundlæggende metafor – netop som billede på denne uendelighed, på egentlighedens

24. Bo Hakon Jørgensen: »Bevidsthedens rum«, in *Mytesyn*, p. 67 (se note 5).

25. Peter Seeberg: *Hyrder*, Kbh. 1970, pp. 37-38.

26. Efter at have diskuteret lignelsen over 7-8 sider må Friis-Jensen konstatere, at »den [...] passer ikke mere på situationen, den er pludselig blevet uaktuel«, Poulsen og Friis Jensen, p. 113 (se note 4).

stadige forskyden sig til et sted hinsides alle forestillinger og sproglige billedliggørelser – hvor »drengen på havregrynspakken løb videre med sig selv i armen langt tilbage i evigheden.«²⁷ Netop dette billede viser romanens egen anvendelse såvel af billederne som af en mængde filosofiske og metafysiske forestillinger til fremstillingen af egentligheden, af alt dette, som ikke er sprog, men som er givet før alle sproglige konceptualiseringer.

Hyrder anvender metaforen til at vise, at forestillingen om nogensinde at nå frem til egentligheden er omsonst. Der gives i den forstand kun de filosofiske og metafysiske – og de litterære – konceptualiseringers stadige begribelse og fremstilling af sig selv, mens det andet, dét der ikke er sprog, aldrig kan underkaste sig den ordnende logik uden samtidig at blive til noget andet, uden at blive forskelligt fra sig selv og således opgive sin meningsløse andethed.

Den store forveksling

Den status, som Seeberg hermed tildeler alle de filosofiske og metafysiske logikker til menneskets ordning af det altid uordentlige, er en status som ligeligt nødvendige – og ligeligt forgæves – forsøg på at sprogliggøre dette, som alligevel aldrig kan blive sprog. Forestillingerne er nødvendige, idet karaktererne orienterer sig ved dem i forhold til det asprogligt givne, lige- som læseren orienterer sig ved dem i forhold til karaktererne, bagved ligger den anden virkelighed i sin stadige ubegribelighed som sig selv, men kun mangfoldigheden af disse perspektiviske betragtninger kan indrømme væren dens faktiske meningsløshed.

Ét forhold, som dog har givet anledning til hyppige misforståelser i tilgangen til forfatterskabet, er teksternes høje frekvens af referencer netop til bibelske karakterer og begivenheder. Eksempelvis beklager Ib Bondebjerg i sin læsning, at det hidtidige forfatterskabs problemer i *Hyrder* »søges løst via en religiøs tematik,«²⁸ men det er dog tydeligt, at han med sit eget marxistisk-kritiske udgangspunkt snarere har ladet sig tirre af referencernes karakter, end han har set på deres faktiske anvendelse, og han har herved afskåret sig fra en væsentlig indsigt i teksternes ellers helt igennem antireligiøse forståelse.

Men det er nu også oftere det modsatte, som er tilfældet, nemlig at Seebergs tydelige bibelkyndighed giver anledning til en helt utilstedelig omklamring. Det er tilfældet i Mette Gramstrups læsning af »Mariae lovsang«

27. Seeberg: *Hyrder*, p.62.

28. Ib Bondebjerg: *Peter Seeberg. En ideologisk analyse*, Grenå 1972, p.77.

fra *Dinosaurusens sene eftermiddag* (1974) og igen i Karen Horsens' læsning af den efterfølgende *Argumenter for benådning* (1976); Gramstrups og Horsens eget bibelkendskab foranlediger en 'overfølsomhed' for visse momenter i teksterne, referencerne modtages i en ånd, som er uforenelig med teksterne. Den alt for faste tro på disse referencers gyldighed som sig selv, den alt for faste tro på Gud som den højeste og endelige mening, er på direkte kollisionskurs med teksterne tro på netop mangfoldigheden som den eneste sandhed. Den kristen-religiøse tilgang benægter heteroglossias sandhed og lukker konsekvent for den dialog, som Seebergs tekster søger at åbne.

I den anledning må man naturligvis spørge, hvad Gramstrup og Horsens i øvrigt mener om Seebergs omgang med først Nietzsche og siden Wittgenstein? var det bare lidt sværmerisk halløjsa? eller vil de hævde, at Nietzsche sikkert heller ikke mente sin kritik så slemt? at han bare lod sig rive med og så ligesom fik sat tingene lidt på spidsen?

I sin læsning af »Mariæ lovsang« skriver Gramstrup:

»Når Peter Seeberg med novellens titel henleder opmærksomheden på Jesu mor, så lader han teksten signalere, at han vil bevidstgøre en erfaring hos læseren, som læseren nok allerede har – men ikke har i kraft af den genkendelige omverden, men i kraft af et fælles menneskeligt grundvilkår.«²⁹

Det er klart, at novellen med sin titel henleder opmærksomheden på dét fælles, som ligger før, men dette er ikke så meget »et fælles menneskeligt grundvilkår«, som det er den traditionelle *forestilling* om dette grundvilkår; novellen fremstiller »den genkendelige omverden« og det grundvilkår, som heri afslører sig i et problematisk forhold til den fælles forestilling, til den mytiske tekst, som denne del af virkeligheden sædvanligvis er blevet set igennem.

Dét, som mangler at blive taget alvorligt i Gramstrups læsning, er novellens demonstrative understregning af det jordiske i iscenesættelsen. Novellens forståelse bliver ved sin dialogiserende anvendelse af det mytiske mønster ikke religiøs, men novellen fremviser dette mønsters utilstrækkelighed, idet den viser, hvordan det ikke kan dække hele novellens faktiske virkelighed.

Forholdet kan sammenlignes med utilstrækkeligheden af »lignelsen om de betroede talenter« i *Hyrder*; Marias lovsang i Lukasevangeliets, den forud-

29. Mette Gramstrup: »Mariæ lovsang – en lovprisning af livet i dødens«, in *Dansk Noter* 1 (1991), p. 28.

gående bebudelse af, at hun skal føde Guds søn og omstændighederne i det hele taget, tillades ikke at virke paradigmatisk for novellen, men evangeliets tekst tvinges til at lade sig diskutere som inadækvat forestilling.

I novellen ligger Marias mand Andreas syg, det er søndag, og den første tredjedel af novellen skildrer hendes forsøg på at få fat i vagtlægen. Men da hun på en bar endelig finder en mønttelefon, der virker, får hun blot at vide, at lægen først kan komme om en times tid, og hun går hjem for at pleje Andreas. Da lægen langt om længe dukker op, konstaterer han kun, at Andreas må indlægges, og resten af tiden plejer Maria omhyggeligt Andreas, giver ham lidt mad, taler lidt med ham, og endelig kommer ambulancen, og Andreas bæres ned.

En af de forskelle, der umiddelbart springer i øjnene, er, at det her drejer sig om død og ikke om fødsel, og man kan ikke se bort fra, at der ikke knytter sig meget håb til døden, og at det på den baggrund fremstår som overordentligt paradoksalt at tale om »lovsang«. Det er det omvendte forhold, ligesom da Maria skal have fat i vagtlægen; han kommer ikke til hende som en anden helligånd, men hun må under stort besvær og på sine gamle ben selv prøve at få fat i ham, og da hun endelig får fat i en sekretær, er tonen stærkt afvisende.

Forholdet kunne sammen med ventetiden først på lægen og siden på ambulancen afskrives som vilkårene i en moderne, sekulariseret verden, hvor gudstroen bliver så meget mere nødvendig, eftersom videnskaben som det nye paradigme ikke tager sig af at forklare tilværelsen for menneskene. Men et sådant perspektiv fortrænger helt »lovsangen« fra fortællingens plan, den ville ikke vise sig i andet end titlen og navnesammenfaldet, mens meningen naturligvis er, at fortællingens strukturer og centrale topoi skal fremstå som ligefremme kommentarer til strukturer og topoi i den metafysiske forestilling.

Ligesom døden er en kommentar til forestillingens håbefuldhed, og ligesom Marias besvær med at komme i kontakt med lægen er en påpegning af menneskenes faktiske henvisthed til sig selv og hinanden, så er også hendes pleje af Andreas en besk kommentar til forestillingen om den ubesmittede undfangelse. Den kropsforskrækkede og berøringsangste forestilling kommer til kort over for novellens handling og den faktiske virkelighed, der i bogstavelig forstand sejler i blod og urin, i spildt øl og blomkålssuppe og i »skodderne, asken og tændstikkerne« fra det aksebæger, som Maria vælter, da hun skal ringe.³⁰

Den konstante overskriden og udflyden bliver et motiv i novellen, der påpeger de virkelige forholds flydende uordentlighed over for forestillingens

30. Peter Seeberg: »Mariæ lovsang«. In *Dinosauriens sene eftermiddag*, Viborg 1999, p.140.

klare og virkelighedsfjerne logik. Virkeligheden kan ikke rummes i denne forestilling, den kan ikke rummes i nogen sproglig form, og omvendt kan ingen forestilling dække en virkelighed, som er i stadig bevægelse, og som i sin grund er ustabil; det faktiske momenter blandes, griber over i hinanden og lader sig ikke endeligt bringe på forestillingens klare formel.

Mariæ lovsang fremstiller »den genkendelige omverdens« udflydende og kaotiske karakter i skærende kontrast til den underliggende teksts ideale forestillinger om samme altforklarende princip. Den stiller den skidne død over for forestillingens rene og ubesmittede fødsel, den viser menneskene i deres faktiske henvisning til sig selv og hinanden, og det gøres aldeles klart, at kun ved at demontere den i teksten dialogiserede, mytiske logik fra sin oprindelige sammenhæng og herunder bringe den i berøring med den faktiske værens beskudte og kaotiske virkelighed, kan dette sprog gøres anvendeligt for det moderne menneske.

Heller ikke Karen Horsens kan tilsyneladende stå for Seebergs tydelige bibelkyndighed, i hendes læsning af *Argumenter for benådning* forekommer al den grund – som det hidtidige forfatterskab så møjsommeligt har tilegnet sig – med ét slag tabt, når hun med reference til titelnovellen skriver, at 'nåden' naturligvis er en væsentlig mellemmenneskelig kvalitet, men samtidig fortsætter: »Men det, at det forholder sig sådan med vort liv, er i sig selv en nåde, og nåden mennesker imellem beror på et nådens kildevæld, som befinder sig uden for den verden, vi behersker.«³¹

Der er imidlertid ikke nogen forestilling, som er teksten fjernere, det er hele dens bestræbelse at vise, at der ikke er noget uden for denne verden, men at vi først og sidst er henvist til hinanden og i denne interrelation er beroende på hinandens gensidige tilgivelse, ja den viser endda, hvordan det netop er forestillingen om det, der »befinder sig uden for den verden, vi behersker«, som til hver en tid har virket til at forplumre forholdet menneskene imellem.

Seebergs tekst er bygget op af ni stykker af varierende længde, tenderende mod det mere kortfattede, men med den sidste tekst som en betydelig undtagelse, og de former sig alle som petitioner stilet til en dømmende instans. I dette forhold adskiller de to sidste tekster sig, idet domstolene ellers har været af en verdslig karakter. Petitionerne gælder her landsretter og dommere, mens det i den ottende tekst er Gud, der sættes som dommeren, og i den sidste gives funktionen til »min hustru«. Der er forinden tilløb til en nuancering, idet én tekst er stilet til »folkedomstolen«. Den foregår i Kina, og samtidig med at denne domstol har officielt gyldig karakter, giver den ved sin dobbelttydige benævnelse plads for, at andre end de af samfun-

31. Karen Horsens: »Nådens kildevæld«. In *Mytesyn*, p.121 (se note 5).

det udpegede dommere kan dømme i det forhold, som petitionen gælder. Der foregår således en bevægelse fra en autoriseret domstol i samfundsmæssig forstand, over folket og Gud, til den højst uautoriserede hustru.

Samtidigt forekommer en markant udvikling i karakteren af de forbrydelser, som de dømmende instanser bedes om at mildne straffen for eller helt at se bort fra; hvor vi starter med de sværeste forbrydelser, med barne- og rovmord, bevæger vi os over mened til udeladelsen af forbrydelsens karakter, over en tvivlsom anklage for tyveri og til en gradvis spørgen til den dømmende instans' autorisation, som endeligt giver sig udslag i en meget direkte henvendelse til Gud:

»Til den almægtige, himlens og jordens skaber.

Enten ser du virkelig i nåde til os, eller også lader du os gå virkelig til.

Du har haft god tid. Venlig hilsen«³²

Der sker her en ligefrem og irettesættende henvendelse til selve grundlaget for begrebet om 'nåden', til den kristne forestilling, som først har konstitueret og siden patenteret begrebet, og hermed anfægtes Horsens' eget grundlag så direkte, at hendes læsning må antage en ligefrem parodisk karakter. Hendes kommentar er, at »med den slags ultimata går man i nærkamp med den almægtige. De har en lang tradition bag sig i kristenheden, og er indiskutable, ufortolkelige og helt igennem uhåndterlige. De bare står der.«³³ Der forekommer ikke Horsens anden udvej end først den bedrevidende grinen ad mennesketsanfængelighed, dernæst den omklamrende inkludering af kritikken i kristendommens egen tradition, og til sidst den forsøgsviseflygtigelse af den som ufortolkelig og uhåndterlig.

Sagen er, at der hen gennem teksten sker en omvendning af forholdet mellem de private menneskers faktiske syndighed og den offentlige og verdslige domstols tydelige gyldighed – til forholdet mellem de private mennesker som en anden gyldig offentlighed og de religiøse forestillingers egentlig private og ugyldige fordømmelse af denne anden offentlighed. Det vises, hvordan de religiøse forestillinger, der etablerede den oprindelige tekst, implicerer autoriseringen af en højeste og dømmende instans, der ligger uden for menneskenes verden, og som herved tiltager sig gyldighed uden alibi i verden, som den er.

Fjællæsningen sker på et for teksterne aldeles afgørende område – som det var tilfældet hos Bondebjerg og Gramstrup, og som det sker hos andre

32. Peter Seeberg: »Argumenter for benådning«, in *Argumenter for benådning*, Viborg 1976, p. 15.

33. Horsens, p. 120.

kritikere, der i deres læsninger tillægger det i teksterne inkluderede, bibelske materiale en sådan vægt, at de kristne forestillinger snarere fremstår som tematiserede end som problematiserede.

Det er tilfældet hos Marianne Juhl, der hævder om novellens forståelse, at den ikke adskiller sig

»meget fra den kristne tanke om, at der i forholdet mellem Gud og det syndige menneske kun er nåden, som vi hverken kan gøre os fortjent eller ufortjent til. Men den afgørende forskel er selvfølgelig, at syndsforladelsen ikke ligger i Guds hænder. Det er op til det ene menneske at tilgive det andet, medmennesket.«³⁴

Hermed lykkes det også Juhl at forplumre forholdet grundigt, hun har i sin forudgående læsning bundet sig så stramt op på tekstens tematisering af de kristne forestillinger, at hun samtidig har forpligtet sig på forestillingen om, at Gud eksisterer for teksten.

Følgelig må Juhl sætte det som den afgørende forskel, at nåden ikke ligger i Guds hænder og på denne omvendte måde alligevel tillade Guds eksistens for teksten, mens den helt igennem afgørende forskel mellem novellens forståelse og »den kristne tanke« er, at Gud ikke eksisterer for denne forståelse, at han aldrig har eksisteret, men at vi alligevel kun har de begreber at gøre godt med, som forestillingen om ham har forsynet os med, også når vi skal begribe selve den måde, som vi er overladt til hinanden på.

Derrida sagde, at »der gives ingen måde hvorpå man kan komme uden om metafysikkens begreber når det gælder om at bringe samme metafysik til at vakle«, men der gives dog en dekonstruerende anvendelse af disse samme begreber, som udstiller metafysikkens forløjethed og samtidigt giver begreberne ny mening i en hverdagslig og helt igennem verdslig sammenhæng.

Sprogets evige inkontinens

I den forstand hævder hele Seebergs forfatterskab sammen med Bachtin, at »enhver universelt gyldig værdi opnår kun reel gyldighed i en individuel kontekst;«³⁵ ingen videnskabsdiskurs eller logik, ingen mytisk forestilling eller noget sprog får mening eller værdi gennem andet end berøringen med det øjeblikkelige, det lokale og individuelle, gennem netop stedet for det

34. Juhl, p.128 (se note 6).

35. Michail M. Bachtin: *Toward a Philosophy of the Act*, Austin 1995, p. 36.

begrænsede perspektiv, som for en anden betragtning modsiger den universelle gyldighed.

Eller man kan sige, at forfatterskabet hengiver sig til det, som Lyotard kalder »legitimeringen ved paralogien«, Seebergs tekster

»siger mod at få hverdagsdiskursen til at blive en slags metadiskurs: de almindelige udsagn fremviser en tilbøjelighed til at citere sig selv og de forskellige pragmatiske pladser til at forholde sig indirekte til det alligevel aktuelle budskab, der vedrører dem.«³⁶

Det ser vi endvidere i »Gensidig berøring« – også fra *Argumenter for benådning* – heri er Hubert konen utro under sine daglige ture i parken, dette er hans lille, private fornøjelse, men han kommer alligevel ikke uden om samtidig at betro sig til gartneren, fordi utroskaben først gennem denne 'offentliggørelse' bliver faktisk virkelig. Gartneren misforstår ham dog og søger at trøste:

- »– Det er jo ingen forbrydelse, sagde gartneren mærkeligt ivrigt.
- Det ved man jo ikke, sagde han, der er jo altid nogen, det går ud over. Man må håbe, de kan holde til det.
- Gartneren så forvirret på ham.
- Min kone ved ikke noget, sagde han.«³⁷

Sagen er, at på samme måde, som Huberts utroskab kun er en utroskab for så vidt, at han også tager del i andre sammenhænge, som han følgelig kan vise sig utro imod, så kan han også kun have denne særhed for sig selv, hvis han samtidig får den bekræftet af andre, af fællesskabet, netop som en særhed, og derfor kan han ikke tillade, at gartneren gør det hverken harmløst eller ligefrem normalt. Heri ligger samtidig Wittgensteins forestilling om 'det private sprogs' umulighed, om at selve sproget kun kan have mening netop gennem den fælles anvendelse, gennem konsensus, og derfor må også Huberts brud med de fælles regler – han lille, private fornøjelse – bekræftes af de andre netop som et brud.³⁸

Men forholdet henter stadig sin hele mening i Huberts egne, øjeblikkelige og lokale omstændigheder, Huberts faktiske væren er den kontekst, som giver begreberne og strukturerne mening overhovedet, selv om vi kun kan tale om denne mening gennem et fælles sprog, og i den forstand taler »Gensi-

36. Lyotard, p.122 (se note 1).

37. Peter Seeberg: *Argumenter for benådning*, p.129

38. Jf. Wittgenstein, §§ 23, 202, 243.

dig berøring« om det samme som »Mariæ lovsang«. Det er i begge tilfælde novellernes bestræbelse at vise, hvordan de filosofiske og metafysiske forestillinger, myterne eller sproget i det hele taget *må* have bekræftet sin meningsfuldhed af de faktiske, individuelle sammenhænge, og at troen på nogen forestillings sandhed for sig selv, på en meningsfuldhed hinsides disse sammenhænge, ganske enkelt er en løgnagtig og idealt ordnende fornægtelse af disse sammenhænges altid uideale og uordentlige karakter.

Det er klart, at denne forståelse samtidig har konsekvenser for den litteraturvidenskabelige behandling af forfatterskabet, det modsiger med hele sit væsen forestillingen om, at det skulle være muligt således at bringe det på endelig formel. Uanset sit høje abstraktionsniveau skal kritikken aldrig vise sig i stand til i sin fuldstændighed at rumme hele forfatterskabets komplekse mangfoldighed af temaer og undertemaer og af interrelationer og referencer til konteksten af filosofiske og metafysiske forestillinger. Men netop ved at indrømme partikulariteten, tilfældigheden og mangfoldigheden deres ret til det sidste ord, skal kritikken imødekomme forfatterskabet på et helt centralt punkt og således imødegå – ikke bare den kristen-religiøse ordnings forløjethed, men også enhver syntetiserende mytes utilstedelighed.

Det er i det hele taget et tema i forfatterskabet, at de ideale former hverken formår endeligt at lukke den evigt flydende uordentlighed ude eller faktisk at begribe og fastholde den, uden at den stadig skal løbe mellem deres fingre som vand. Denne dobbelte inkontinens optræder allerede første gang i *Fugls føde*, hvor Tom har hul i skoene, og hvor »klamheden fra for-tovet trængte op igennem sålerne«. ³⁹ Også Rosa plages i *Hyrder* af »den fugt, der trak ind i skoene, selv nu i bilen,« ⁴⁰ og den konstante ind- og udflyden, formernes evige inkontinens, er igen et tema i »Mariæ lovsang«, som vi allerede har set.

Men også hen gennem resten af forfatterskabet viser Seeberg sig stærkt optaget af at påpege, hvordan karaktererne har stort besvær med at få hold på væren, i »Flugt tilbage« fra *Om fjorten dage* er der ingen ende på fremvisningen af skjorter, der stryges, værelser, der luftes ud, unge mænd, der brækker sig eller pudser næse, lokumstønder, der skiftes, kagedåser, der plyndres, og sodavand, der vælter – selvom »der flød ikke så meget ud.« ⁴¹ Tjenestepigen Dagmar er et 'ordensmenneske', hun »havde altid været bange for lort,« ⁴² hun befinder sig i det hele taget ikke godt i denne – moderne – verden, og hun ender med at flygte tilbage til sit barndomshjem.

39. Peter Seeberg: *Fugls føde*, Viborg 1997, p. 26.

40. Seeberg: *Hyrder*, p. 52.

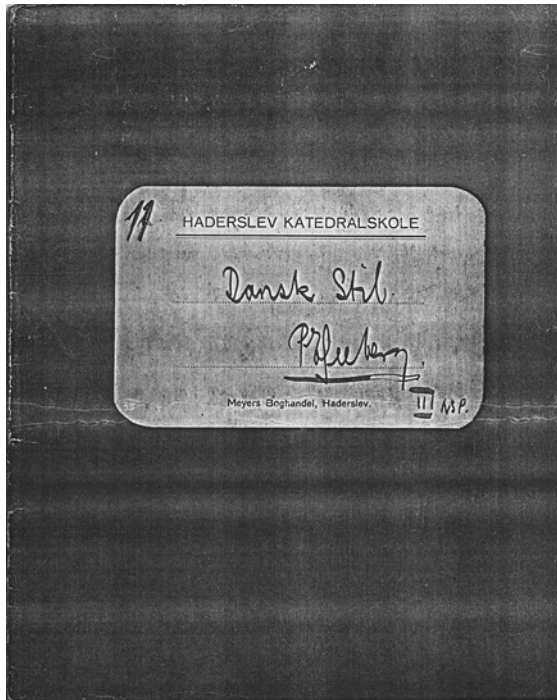
41. Peter Seeberg: »Flugt tilbage«, in *Om fjorten dage*, Viborg 1981, p. 149.

42. Seeberg: »Flugt tilbage«, p. 147.

Men at der for Seeberg ikke kun var tale om menneskenes angste forsøg på at ordne den *moderne* verden, viser sig i »Ansats til selvforsvar«, hvor skræddermester Haunstrup ikke kan holde støvet ude af »selv det tætteste klædeskab, selv ved den yderste renlighed. Deri lå selve verdensordenens umulighed.«⁴³ Haunstrup ønsker den ideale ordning af det altid uordentlige, men der er ikke noget, som er mere fremmed for Seebergs hele forfatterskab end selv at søge en sådan ordning, endsige at bekræfte kristendommens ideale myter om en endelig mening, som strukturerer den menneskelige tilværelse ned til mindste detalje. I Seebergs forfatterskab fremstår »verdensordenens umulighed« til hver en tid som selve det skønne ved den menneskelige tilværelse.

At Seeberg fremstår som en 'folkelig' forfatter alene gennem sine teksters lettligængelighed og deres levende optagethed netop af det almindelige livs former, betyder ikke at man også omvendt kan gøre ham til eksponent for alskens folkelig overtro og enfoldighed. Forfatterskabet er større end som så, men der skal en mere forpligtet kritik end den foreliggende til at vise det. Den åbenlyse ignorering af forfatterskabets kritiske kontekst og alle dets filosofiske implikationer grænser i visse tilfælde til det uanstændige, og den forløser slet ikke forfatterskabet som et af den moderne, danske litteraturs absolut betydeligste.

43. Peter Seeberg: »Ansats til selvforsvar«, in *Om fjorten dage*, p. 99.

Naturans og Naturfølelse. Nr. 2.

Mennerket kan overfor sine omgivelser stille sig på to Måder: blot betragende eller også undersøgende. Af den første Art Anskuelser udspirer Naturans, senere for det, der ligger udenfor Mennesket. Og at man har Naturans og Naturfølelse, vil føre til Naturokkelighed, som får sin Opværelse deri, at et eller andet bestemt Naturbegreb, som man har i sit Indre, konkretiseres, idet man oplever det i

den levende Natur.

Men forinden man kan be-
kræfte Natursansens og dens vekselnde
Former gennem Tiderne og de dermed
vekselende Kulturspærvede, er det upåvæn-
dligt at gøre sig det klart, at man al-
mindeligvis taler om den dybede og
den (forholdsvist) ubestjorte Natur. Her man
gør sig dette klart, forstår man også,
at vi kan nøde to Standpunkter på
Natursansens Områder, nemlig: Klogt-
den ^{og} Lansen for den ubestjorte Natur og
Lansen og Fortælleren for den dybede

Natur.

De eneste Vidensbygger, vi har om den
middelalderlige Natursans, ^{findes} (at) Folket =
sæne. Natursans opfattes her som et Hjem-
sted for overnaturlige Væsen, men kun-
tidig som Udførelse Områder for vid-
endelig Trostik. Naturen i sig selv har
man ikke Læs for, men sættes den i
Forbindelse med dybde og menneskelige
Væsen, får den et vist kitalende eller
afslørvækkende Præg, som gør den inter-
essant. Den Natur, som er sig selv nok,
har man ikke Læs for.

